

*Леоненко Н.А., д. держ. упр., проф., НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID:0000-0002-1498-0391,*

*Холодок В.Д., к. держ. упр., доц., ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму», м. Харків,
ORCID: 0000-0002-5352-7362,*

*Тюріна Д.М., к.пед.н., доц., НУЦЗУ, м. Черкаси,
ORCID: 0000-0002-1506-5849*

*Leonenko N., Doctor of Science in Public Administration, Professor,
National University of Civil Defence of Ukraine,*

*Kholodok V., PhD in Public Administration, Associate Professor,
Municipal Institution harkiv Organizational and Methodological Center for
Tourism",*

*Tiurina D., PhD in Pedagogy, Associate Professor,
National University of Civil Defense of Ukraine*

РОЛЬ ОБЛАСНОГО КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ХАРКІВСЬКИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ» У РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

THE ROLE OF THE REGIONAL MUNICIPAL INSTITUTION "KHARKIV ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL CENTER FOR TOURISM" IN THE DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM POTENTIAL

У статті розглянуто сучасні виклики та перспективи розвитку туристичної галузі Харківщини в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабного військового вторгнення. Досліджено стратегії адаптації регіонального туризму до кризових умов, зокрема цифрову промоцію, офлайн-ініціативи та взаємодію з внутрішньо переміщеними особами. Проаналізовано руйнування культурної спадщини, зокрема пошкодження Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди, Держспрому, Палацу праці та інших історичних пам'яток. Обґрунтовано необхідність відновлення туристичної інфраструктури та створення безпечного середовища для відвідувачів. Запропоновано стратегічні напрями розвитку галузі на 2025–2029 роки, зокрема концепцію безпечного туризму та ініціативу туристсько-мистецького хабу «Доступний простір подорожей». Реалізація цих заходів сприятиме відновленню туристичного потенціалу Харківщини та формуванню її

як безпечного туристичного напрямку в повоєнний період.

Ключові слова: туризм, галузь туризму, безпека, безпечний туризм, туристична інфраструктура, цифрова промоція, інклюзивний туризм, державна політика, органи місцевого самоврядування, розвиток туризму, Харківщина, культурна спадщина, воєнний стан, гранти.

The article examines the current state and challenges of the tourism industry in Kharkiv region, influenced by the COVID-19 pandemic and the full-scale military invasion. The study explores the consequences of these crises, which have led to the destruction of cultural heritage, landmining of territories, deteriorating logistics, and a decline in tourist flows. The analysis highlights key adaptation strategies for the tourism sector under martial law, including digital promotion, offline events, and initiatives aimed at engaging internally displaced persons (IDPs) in tourism activities. Special attention is given to the loss of historical and cultural heritage in Kharkiv region, including the destruction of the Hryhorii Skovoroda National Literary and Memorial Museum, Derzhprom, the Palace of Labor, the Kharkiv Regional State Administration building, and other 19th–20th century architectural landmarks. The study justifies the need for new approaches to restoring tourism infrastructure and shaping the region's image as a safe travel destination. Based on international experience, the article proposes strategic development priorities for 2025–2029. Firstly, the concept of safe tourism includes the development of information resources, training sessions, and interactive safety maps. Secondly, the initiative of the Tourism and Arts Hub "Accessible Travel Space" will promote social integration for IDPs, veterans, and people with disabilities. The implementation of these measures will be a crucial step toward the revival of the tourism potential in Kharkiv region and its further integration into national and international tourism networks.

Key words: tourism, tourism industry, security, safe tourism, tourism infrastructure, digital promotion, inclusive tourism, state policy, local governments, tourism development, Kharkiv region, cultural heritage, martial law, grants.

Постановка проблеми. Харківська область, розташована на сході України, є унікальним регіоном із багатим туристичним потенціалом, який ґрунтується на історико-культурній спадщині, природних ресурсах та інтелектуальному капіталі. Цей край відомий як осередок Слобожанської культури, науки й історії, що робить його привабливим для туристів із різних куточків України та світу. Проте останні роки стали справжнім випробуванням для місцевої туристичної галузі через глобальну пандемію COVID-19, що розпочалася у 2020 році, та повномасштабне вторгнення росії у 2022 році, яке кардинально змінило умови для розвитку туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень свідчить про значну увагу науковців до розвитку туристичного потенціалу Харківської області. Зокрема, Поступна О. В. та Філенко Д. С. [2] у своїй роботі «Фактори формування туристсько-рекреаційного комплек-

су Харківської області» визначили та охарактеризували природно-географічні, соціально-економічні, суспільно-політичні, історико-культурні та екологічні чинники, що впливають на розвиток туризму в регіоні. Серокурова Н. А. [3] у статті «Туристсько-рекреаційне районування Харківської області» провела аналіз стану та особливостей використання туристсько-рекреаційного потенціалу області, застосовуючи кластерний аналіз для виявлення перспективних напрямків розвитку. Вовк К. М. [1] досліджувала подієвий туризм як чинник розвитку Харківського регіону, підкреслюючи його роль у стимулюванні місцевої інфраструктури та наповненні бюджетів. Однак, роль Обласного комунального закладу «Харківський організаційно-методичний центр туризму» (ОКЗ «ХОМЦТ») у розвитку регіонального туристичного потенціалу залишається недостатньо висвітленою в науковій літературі, що обумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати стратегії просування туристичного потенціалу Харківщини, акцентуючи на інноваційних підходах, що дозволили адаптуватися до кризових умов, а також окреслити ключові пріоритети розвитку галузі на період 2025–2029 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Харківщина давно відома як регіон із глибокими історичними коренями та різноманітними туристичними пропозиціями. Тут розташовані такі знакові об'єкти, як Шарівський палац, Олексіївська фортеця та численні природні пам'ятки, що приваблюють шанувальників екотуризму. Важливим культурним центром області був Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди у Сковородинівці, значна частина якого була зруйнована внаслідок воєнних дій.

Місто Харків, як адміністративний центр області, є важливим осередком науки, культури й архітектури, відомим завдяки таким пам'яткам, як будівля Держпрому – об'єкт, що має статус пам'ятки ЮНЕСКО. Однак туристична галузь регіону зіткнулася з безпрецедентними викликами. У 2020 році пандемія COVID-19 призвела до закриття кордонів, обмеження руху та значного скорочення туристичних потоків. З початком повномасштабної війни у 2022 році ситуація погіршилася через руйнування інфраструктури, мінування територій і загрозу безпеці. У таких умовах ОКЗ «ХОМЦТ» став ключовим гравцем у підтримці та розвитку туризму, використовуючи як цифрові, так і офлайн-інструменти для промоції регіону.

Обласний комунальний заклад «Харківський організаційно-методичний центр туризму» відіграє ключову роль у розвитку туристичної галузі регіону, забезпечуючи реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів. Центр діє відповідно до чинного законодавства України, зокрема законів «Про культуру», «Про туризм», «Про курорти», «Про музеї та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини» та інших норматив-

но-правових актів. Його діяльність спрямована на виконання стратегічних завдань, визначених національними та регіональними програмами, зокрема Стратегії розвитку туризму та курортів України до 2026 року та Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки.

Центр активно працює над популяризацією туристично-рекреаційного потенціалу Харківщини, надаючи організаційно-методичну підтримку представникам туристичного бізнесу та забезпечуючи безкоштовне інформування туристів через Харківський обласний туристсько-інформаційний центр. Важливим напрямом діяльності є розвиток туристичної інфраструктури, що включає координацію роботи туристично-інформаційних пунктів (ТІП) у музеях, бібліотеках та закладах вищої освіти, а також організацію презентаційних заходів, інформаційних турів та навчально-методичних семінарів для підвищення якості туристичних послуг.

ОКЗ «ХОМЦТ» також здійснює активну роботу щодо організації та проведення туристичних подій, спрямованих на популяризацію історико-культурної спадщини регіону та його видатних постатей. Важливим аспектом є щорічний моніторинг стану туристичної галузі, що дозволяє формувати актуальні програми розвитку та видавати аналітичні матеріали, зокрема «Туристичні події Харківщини». Реалізація цих завдань сприяє зміцненню туристичного потенціалу регіону, залученню нових туристичних потоків та формуванню позитивного іміджу Харківщини як перспективного туристичного напрямку.

Один із найважливіших інструментів розвитку туристичної сфери – *цифрова промоція* туризму, яка забезпечує широку аудиторію охоплення та ефективну комунікацію. Цифрові технології стали основою для збереження туристичного потенціалу Харківщини в умовах кризи. Під час пандемії у 2020–2021 роках ОКЗ «ХОМЦТ» запустив інформаційну кампанію «#ВіртуальніПодорожіХарківщиною», що дозволила туристам відкривати регіон через онлайн-формати. Ця ініціатива включала створення унікального контенту – фото- та відеоматеріалів, які демонстрували найпопулярніші туристичні об'єкти області, такі як Шарівка, Сквородинівка чи Краснокутський дендропарк. Наприклад, зйомка аеропанорам і відео у форматі 4К дала змогу показати красу природних ландшафтів, а 360-градусні ролики створили ефект присутності для віртуальних відвідувачів.

З початком повномасштабної війни у 2022 році цифрові зусилля посилювалися. Було запущено низку кампаній із хештегами, такими як «Харківщину підтримує світ», «Фанат Харківщини», «Україні туристичній бути», «Харківщина туристична наближає Перемогу» та «Зустрінемося на Харківщині після війни!». Ці ініціативи не лише підтримували інтерес до регіону, а й наголошували на його стійкості та надії на майбутнє відновлення. ОКЗ «ХОМЦТ» активно наповнював сайт «Харківський обласний туристсь-

ко-інформаційний центр» актуальною інформацією та контентом, включаючи фото, відео та інтерактивні матеріали. Ці ресурси поширювалися через соціальні мережі – «Facebook», «Instagram», «Telegram» і «YouTube» – а також у тематичних групах, таких як «Туристичні події Харківщини», «Туризм в громадах Харківщини» та «Жінки розвивають туризм» [4].

Особливу увагу приділяли промоційним циклам публікацій, які включали «Цікавинки від харківських екскурсодів», «Книгомандри від «Харківщини туристичної»», «Харківщину підтримує світ» і «SaveSkovoroda». Останній проект виник як відповідь на руйнування музею Сквороди російською ракетою у 2022 році, ставши символом культурного спротиву. Участь в онлайн-спецпроекті «Подорожуй містом за вікенд» дозволила комплексно презентувати туристичний потенціал регіону, підкреслюючи його доступність навіть у складний період.

Не менш значущим напрямом є *офлайн-промоція*, що дозволяє створювати емоційний зв'язок із потенційними туристами через безпосередню взаємодію. Незважаючи на обмеження, офлайн-діяльність залишалася важливою складовою туристичної стратегії. ОКЗ «ХОМЦТ» проводив презентаційні заходи на теми «Харківщина: туристичні відкриття» та «Діяльність ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму»», які охоплювали як місцевих жителів, так і потенційних туристів з інших регіонів. Координація мережі туристично-інформаційних пунктів (ТПІ) стала ще одним ключовим напрямом. Наразі в області діє 13 ТПІ, розташованих у музеях, бібліотеках і закладах вищої освіти. Проте війна вплинула на їх функціонування: частина пунктів була зруйнована або тимчасово закрита. Водночас нові ТПІ відкривалися навіть у кризові роки: у 2021 році – на базі будинку культури в с. Подвірки, у 2023–2024 роках – у Центральній бібліотеці Салтівського району Харкова, арт-хабі «LIBERTY» у музеї Сквороди та музеї санаторію «Курорт Березівські мінеральні води».

У 2022 році, попри воєнний стан, за новою адресою було відкрито туристсько-мистецький хаб «Доступний простір подорожей». Цей простір став осередком для інтеграції туризму й культури, пропонуючи відвідувачам доступ до інформації, виставок і заходів. Мобільні ТПІ відіграли важливу роль під час масштабних подій, таких як фестиваль «Мандруй Україною» у Краснокутську, «Містерії Купала з Григорієм Сквородою» у Сквородинівці, «Масляна у Сквородинівці», «Осінні барви Білого палацу» у Шарівці та «Family Fest «Олексіївська фортеця» у Златополі. Ці заходи проводилися з урахуванням епідеміологічних і безпекових обмежень, але дозволили залучити понад 10 масштабних івентів із повним набором поліграфічної продукції.

Під час пандемії туристична інфраструктура регіону продемонструвала високий рівень адаптації до нових викликів, забезпечуючи безпеку відвідувачів. Як підтвердження відповідності міжнародним стандартам, бу-

ло отримано знак відповідності міжнародному протоколу безпеки «#SafeTravels» у межах всеукраїнського конкурсу #SafeTravels Contest. Це визнання стало важливим кроком для підтримки туристичної галузі та підвищення довіри мандрівників до безпечного відвідування об'єктів культурної та природної спадщини.

Загальна чисельність туристів, які ознайомилися з потенціалом Харківщини через ТПП і пов'язані заходи, залишається значною, хоча точні цифри ускладнені через війну. У 2021 році лише за два місяці (серпень–жовтень) понад 3100 осіб відвідали екскурсії, організовані центром.

Важливу роль у сфері туризму відіграє *взаємодія з внутрішньо переміщеними особами*, що сприяє соціальній інтеграції та активному залученню нових спільнот до розвитку регіональних туристичних маршрутів. Туристичні ініціативи Харківщини враховували потреби внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які стали значною частиною аудиторії через війну. Проєкт «Відкрита долоня» передбачав екскурсії для соціальних категорій населення, включаючи ВПО, а також представників Східного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України та Національної академії НГУ. У рамках проєкту «На крок попереду» у санаторії «Бермінводи» проводилися екскурсійні заходи та програми психоемоційного розвантаження для ВПО, що допомагало їм адаптуватися до нових умов.

Екскурсійний марафон «Марафон вільних екскурсій» у Харкові став популярним серед місцевих жителів і переселенців, пропонуючи безкоштовні пішохідні тури містом. Спільно з харківськими туроператорами щорічно організовувалися автобусні екскурсії «Це моє місто» до Дня міста Харкова, які також були безоплатними. Тематичні годинні екскурсії на оглядовому майданчику Держпрому додавали різноманітності пропозиціям, а платні послуги для організованих груп забезпечували додатковий ресурс для розвитку туризму.

У 2024 р. (січень–жовтень) соціальні екскурсії охопили 254 учасники, що свідчить про стабільний інтерес до таких ініціатив навіть у воєнний час. Ці проєкти не лише сприяли інклюзивності, а й допомагали формувати позитивний імідж регіону серед тих, хто був змушений покинути свої домівки.

Значним фактором стійкого розвитку туризму є *розвиток туристичної інфраструктури*, адже якісні умови для подорожей сприяють зростанню туристичних потоків. Інфраструктурні зусилля зосереджувалися на розширенні мережі ТПП і забезпеченні їх інформаційними матеріалами. У період з 24 серпня по 8 жовтня 2021 року ОКЗ «ХОМЦТ» провів понад 150 екскурсій, які відвідали більш ніж 3100 осіб. У рамках ініціативи Президента України було обрано 6 туристичних магнітів Харківщини – об'єктів історико-культурного та природного значення, таких як музей Сковороди та Шарівський палац. Їх промоція посилювалася через онлайн-захід

«Туристичні магніти Харківщини», де користувачі ділилися власними фото- та відеовраженнями, а також через численні міні-виставки.

Під час війни перелік магнітів доповнювався, враховуючи нові реалії та потребу в меморіалізації зруйнованих об'єктів. Наприклад, зруйнований музей Сковороди став символом не лише втрати, а й боротьби за збереження спадщини, що відображено в проєкті «SaveSkovoroda».

Окреме місце займає *організація туристичних івентів*, яка не тільки приваблює туристів, але й сприяє формуванню іміджу регіону як привабливого туристичного напрямку. ОКЗ «ХОМЦТ» зарекомендував себе як авторитетний організатор подій, що поєднують туризм із культурними ініціативами. Мобільна виставка «Харківщина: туристичні відкриття», фотовиставки «Україна з висоти» О. Люліної, «Країна героїв. Харків – Місто Героїв» у м. Ізюм, «Дух свободи нас в нас родить» та «Kyiv Review» італійського митця Енцо Делль'Акві стали важливими платформами для промоції регіону. Туристична ініціатива «Книгомандри від «Харківщини туристичної»» та презентація «Календаря знаменних та пам'ятних дат-2024» підкреслили інтелектуальну складову туризму.

Культурно-гуманітарна акція «Духовна зброя» у 2024 році стала яскравим прикладом інтеграції туризму з підтримкою громади. У межах цієї акції рятувальникам Харківщини передали польову кухню «Перемога», а відвідувачі могли скуштувати традиційні страви – борщ по-слобожанськи з вільшанським салом і узвар. Символом акції стала скрипка на тлі зруйнованої решітки музею Сковороди, що підкреслило духовну силу регіону. Щорічні святкування Всесвітнього дня туризму, Дня туризму в Україні та Всесвітнього дня екскурсорода включали різноманітні заходи в офлайн- і онлайн-форматах, залучаючи широку аудиторію.

Активна грантова робота сприяє розвитку туристичних ініціатив та залученню міжнародної підтримки для реалізації інноваційних проєктів. У 2020 році було реалізовано грантовий мініпроєкт «Запровадження туризму на сільських територіях як підґрунтя розширення можливостей жіночого лідерства», фінансований Європейським Союзом.

З 2022 по 2024 рр. здійснюється реалізація партнерських проєктів за сприяння Естонської Республіки, що дозволяє розширювати можливості співпраці та впроваджувати сучасні підходи в управлінні туристичною сферою. Крім того, з 2022 року активно здобуваються навички у розробці та поданні грантових проєктів до конкурсу «Разом у майбутнє» та інших міжнародних програм підтримки. Фінансування надають такі грантодавці, як Український культурний фонд, IZO PLATFORM, House of Europe, European Heritage Hub, НАТА Hub та інші.

У 2023 році розпочато співпрацю з Фінляндською Республікою, зокрема з громадським центром D-asema Oulu, міжнародним відділом Гельсінського інституту діаконії та Товариством Українців Північної

Остроботнії. Такі ініціативи є важливими кроками у розвитку туристичної привабливості регіону, розширенні міжнародного співробітництва та підвищенні рівня професійної підготовки у сфері грантового менеджменту.

Харківщина активно *розвиває інклюзивний туризм*, забезпечуючи доступність подорожей для всіх категорій населення. В межах проєкту «Доступний простір подорожей» впроваджено ініціативи для людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та інших соціально вразливих груп. Завдяки цифровим рішенням, таким як віртуальні екскурсії та інтерактивні програми, люди з обмеженими можливостями отримали змогу ознайомлюватися з культурною спадщиною та туристичними об'єктами регіону. Крім того, було організовано офлайн-курси та екскурсії, що враховують потреби інклюзивних груп, сприяючи їхній соціалізації та залученню до активного способу життя.

Завершальним, проте не менш важливим аспектом є *методологічна робота*, що забезпечує системність, аналітику та стратегічний підхід до управління туристичною сферою. ОКЗ «ХОМЦТ» розробив 12 збірок інформаційно-методичних матеріалів, які стали основою для підвищення кваліфікації працівників галузі та надання методичної допомоги суб'єктам туристичної сфери. Ці матеріали охоплювали питання безпеки, маркетингу, створення маршрутів і роботи з туристами в умовах кризи, що сприяло професійному розвитку галузі.

Варто зазначити, що туристична галузь Харківщини зіткнулася з серйозними перешкодами: мінування територій ускладнює доступ до об'єктів, незадовільний стан доріг перешкоджає логістиці, а руйнування пам'яток культурної спадщини завдає непоправної шкоди історичній та культурній ідентичності регіону.

Одним із найболючіших ударів стало знищення Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди в селі Сковородинівка, який був пошкоджений внаслідок ракетного удару. Постраждали також історичні будівлі в центрі Харкова, зокрема об'єкти архітектурної спадщини XIX–XX століть.

Серед найбільш постраждалих пам'яток:

- будівля Харківської обласної державної адміністрації: 1 березня 2022 року російські війська завдали ракетного удару по площі Свободи, внаслідок чого будівля ОДА зазнала значних пошкоджень, обвалилися дах та міжповерхові перекриття;

- палац праці: колишній прибутковий будинок страхового товариства, побудований у 1916 році. 2 березня 2022 року будівля була серйозно пошкоджена внаслідок обстрілу центральної частини міста;

- прибутковий будинок Масловського: історична будівля на вулиці Свободи, 8, відома своїм архітектурним стилем модерн. 14 березня 2022 року будівля була частково зруйнована внаслідок ракетного удару, центральна

частина обвалилася до фундаменту;

- Харківський художній музей: один із найстаріших музеїв України, розташований у будівлі XIX століття. Під час обстрілів центральної частини міста музей зазнав пошкоджень;

- будівлі на вулицях Полтавський Шлях, Різдяна та Коцарська: 16 січня 2024 року внаслідок обстрілів було пошкоджено 24 історичні будівлі, серед яких п'ять пам'яток архітектури місцевого значення;

- державна промислова будівля (Держпром): символ конструктивізму, розташований у центрі Харкова. Разом із площею Свободи він включений до Попереднього списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Внаслідок обстрілів будівля зазнала пошкоджень, що викликало занепокоєння щодо її збереження.

Війна посилила ці проблеми, зробивши безпеку головним пріоритетом для майбутнього розвитку. Відновлення зруйнованих пам'яток та інфраструктури стане ключовим викликом у відродженні туристичного потенціалу регіону. Враховуючи масштабні втрати туристичної інфраструктури та культурної спадщини Харківщини, стратегічним завданням стає не лише їх відновлення, але й адаптація до нових умов. Головним викликом є забезпечення безпеки відвідувачів, створення доступного туристичного середовища та формування привабливого іміджу регіону. Майбутні пріоритети розвитку туристичної галузі на 2025–2029 роки спрямовані на дві ключові стратегії: безпечний туризм та інтеграцію різних соціальних груп у туристичне середовище.

По-перше, безпечний туризм стане одним із пріоритетних напрямів розвитку галузі. Для цього передбачається створення тематичних роликів «Подорожуй безпечно», видання довідника «Безпека подорожей», організація тренінгів із цивільної оборони, розробка інтерактивної мапи безпеки, а також обстеження туристичних об'єктів на мінну загрозу.

По-друге, важливим кроком стане створення туристсько-мистецького хабу «Доступний простір подорожей». Це буде багатофункціональний центр, що включатиме івент-зону, центр реабілітації, туристичної інформації, коворкінг, освітній та інклюзивний простори. Хаб стане осередком для внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, ветеранів та туристів, пропонуючи новітні технології для доступного туризму: VR-тури, аудіогіди шрифтом Брайля та мультимедійний інфобокс.

Перспективні плани включають відновлення зруйнованої спадщини, розробку нових маршрутів із патріотичною, екологічною та гастрономічною тематикою, а також формування повоєнного іміджу Харківщини як безпечного туристичного напрямку.

Висновки. Отже, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що Харківщина продемонструвала вражаючу стійкість і здатність адаптуватися до викликів пандемії та війни завдяки інноваційним цифровим і

офлайн-стратегіям. Цей досвід може слугувати прикладом для інших регіонів, які прагнуть зберегти туристичний потенціал у кризових умовах. Майбутнє туризму в регіоні залежить від подолання безпекових та інфраструктурних проблем, а також від реалізації амбітних проєктів, таких як туристсько-мистецький хаб, що стане символом відродження Харківщини після війни.

Список використаних джерел:

1. Вовк К. М. Подієвий туризм як чинник розвитку Харківського регіону. *Управління розвитком*. 2018. № 2. С. 21–29.
2. Поступна О.В., Філенко Д.С. Фактори формування туристсько-рекреаційного комплексу Харківської області. *Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. Серія «Державне управління»*. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2021. Вип. 1 (14). С. 144-151.
3. Серокурова Н.А. Туристсько-рекреаційне районування Харківської області. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. Збірник наукових праць..* Харків, 2012 . Випуск 15 с.95-98.
4. Результати діяльності ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму» Харківської обласної ради 2020–2024. URL: <https://tourcenter.kh.ua/uk/homct>

References:

1. Vovk, K. M. (2018). Podiievnyi turyzm yak chynnyk rozvytku Kharkivskoho rehionu [Event tourism as a factor in the development of the Kharkiv region]. *Upravlinnia rozvytkom – Development Management*. No 2., pp. 21–29.
2. Postupna, O. V., & Filenko, D. S. (2021). Faktory formuvannia turystsko-rekreatsiinoho kompleksu Kharkivskoi oblasti [Factors in the formation of the tourism and recreation complex of the Kharkiv region]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats. Seriiia «Derzhavne upravlinnia» – Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine: Collection of Scientific Papers. Series “Public Administration”*. No1.14. pp. 144–151.
3. Serokurova, N. A. (2012). Turystsko-rekreatsiine raionuvannia Kharkivskoi oblasti [Tourist and recreational zoning of the Kharkiv region]. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafii: zbirnyk naukovykh prats – Problems of Continuous Geographic Education and Cartography: Collection of Scientific Papers*. No15. pp. 95–98.
4. Rezultaty diialnosti OKZ “Kharkivskiyi orhanizatsiino-metodychnyi tsentr turyzmu” Kharkivskoi oblasnoi rady 2020–2024 [Results of the activity of the Kharkiv Organizational and Methodological Center for Tourism of the Kharkiv Regional Council 2020–2024]. Available at: <https://tourcenter.kh.ua/uk/homct>.